

Prof. Dr. İlhan Helvacı

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Borçlar Hukuku - Genel Hükümler - 13. Hafta - 1. Ders - 22.02.2024

Borcun İfasında Alacaklının Rolü

Şimdi geçen haftaki buluşmamızda hatırlayacağınız üzere borcun ifasında borçlunun rolüne değinmiştik. Üçüncü şahsın ifası kavramına değinmiştik ve halefiyet kavramına değinmiştik. Şimdi bugünkü buluşmamızda özellikle borcun kime ifa edileceğini konuşacağız. İçinizden şu geçecek. Diyeceksiniz ki hocam borç kime ifa edilecek, zaten alacaklıya ifa edilmeyecek mi diyeceksiniz? Bu soruya yanıtım şöyle:

1. İlerleyen dakikalarda gerçekten de borcun üçüncü şahıslara ifasının da mümkün olduğuna dair açıklamalarda bulunacağız.
2. Hatta bazen borcun üçüncü şahıslara ifasının zorunlu olduğundan söz edeceğiz.
 - a. Bazen alacaklının arzusuyla böyle bir zorunluluk söz konusu olacak.
 - b. Bazen alacaklı istemese dahi böyle bir zorunluluk söz konusu olacak.
3. Bazen de alacaklının rızasıyla üçüncü bir şahsa ifanın mümkün olduğu ihtimali de göreceğiz.

Ondan sonra ne yapacağız? Ondan sonra zaten temelde neyiz vardı bizim? Çeşitli sorularımız vardı. Borcu kim ifa edecek, kime ifa edecek, nasıl ifa edecek, nerede ifa edecek, ne zaman ifa edecek gibi sorularımız vardı. İfa yerine bugün girebilir miyiz bilmiyorum ama sonuç itibarıyla ifa yerini anlatacağız, ifa zamanını anlatacağız.

Bugün itibarıyla peki neyi mutlaka ve mutlaka anlatacağız? Alacaklının ifadaki rolünden başka? İfayı anlatacağız yani borcun nasıl ifa edileceğini anlatacağız. Bu çerçevede baktığımızda parça borçlarından söz edeceğiz, çeşit borçlarından söz edeceğiz, borcun aynen ifasından anlaşılması gerekenin ne olduğunu söyleyeceğiz ve özellikle borcun borçlanılan edimden başka bir edimle ifasına dair açıklamalarda da bulunacağız. İfa yerine eda anlaşmaları var. İfa uğruna eda anlaşmaları var. Bu anlaşmalara değineceğiz ve yine vaktimiz kalırsa kısmi ifayı da bugün itibarıyla geride bırakmaya çalışacağız.

Şimdi Borçlar Kanunumuzun neresinde olduğumuza tekrar bir bakalım. Oradan ilerlemeye çalışacağız ancak ilerlerken yine bazen Borçlar Kanununun açık bir hükmünün bulunmadığı ihtimallere de değinmemiz gerekecek. Bakınız geçen buluşmamızda 83. maddeyi ele aldık. Yani “*I. Şahsen ifa zorunluluğunun olmaması*” kenar başlığını taşıyan 83. maddeyi ele aldık. Onunla beraber üçüncü şahsın ifasında halefiyet kavramını ele aldık. Yani Borçlar Kanunu m. 127’ye değindik temelde.

Bugün itibarıyla alacaklıya ifa kavramını ele alacağız. Baktığımız zaman böyle Borçlar Kanunumuzda ne yok? Açık bir düzenleme göremiyorsunuz ama Borçlar Kanunumuzun içerisinde çeşitli hükümleri ne yapabiliriz, bulabiliriz. Sonra hangi hükümden bahsediyor kanun koyucu? Kısmen ifadan bahsediyor. Sonra bölünemeyen borçtan bahsediyor. Sonra

çeşit borcundan bahsediyor. Sonra seçimlik borçtan bahsediyor. Sonra faiz kavramı var. İfa yeri ve ifa zamanı da hemen arkasından geliyor. Biz bugün bölünemeyen borçlara girmeyeceğiz ama çeşit borçlarına ve onun zıttı olan parça borçlarına gireceğiz. Seçimlik borçtan da elbette söz etmek durumundayız. Yine kısmi ifayı da bugün ele almaya çalışacağız. Faiz kavramına da bugün değinmeyeceğiz çünkü para borçlarını önce bir anlatmamız lazım. Para borçlarını anlattıktan sonra ne yapacağız? Faiz kavramını da ele alacağız diyebiliriz. Belki kısmi ifayı anlatırken bir parça faize değiniriz. Çünkü faiz borcu sonuç itibarıyla böyle bir asıl borca bağlı ama ayrı bir borç, kısmi ifa teşkil etmiyor. Ona da bir zaman ayırırız.

Peki, şimdi başlığımız, alacaklıya ifa.

Alacaklıya İfa - Alacaklının İfaya Katılmasının Şart Olmadığı Haller

Alacaklıya ifada acaba neler söyleyeceğiz? Şimdi borcun ifasında bazen alacaklının ifaya katılması gerekmiyor. Değil mi? Alacaklı ifaya katılmasa dahi, onun tarafından herhangi bir hukuki işlem yapılmasa dahi, ifa için herhangi bir hazırlık hareketine girişmese dahi, borçlu borcunu kendi kendine ifa edebiliyor.

Yapmama Borçlarında Alacaklının İfaya Katılması Gerekmez

Bunun en tipik örneği, yapmama borçları, rekabet etmeme borcu, değil mi? Belirli bir yüksekliğin (metrenin) üzerinde inşaat yapmama borcu. Bütün bu borçlar ifa edilirken borçlu borcunu ifa ederken alacaklının ifaya katılmasına ihtiyaç yok. Borçlunun ifaya yönelik davranışlarıyla beraber borç zaten ne oluyor? İfa ediliyor ve sona eriyor.

Kısacası, yapmama borçlarında alacaklının ifaya katılması gerekmiyor.

Yapmama Borçlarında Alacaklının Temerrüdü Söz Konusu Olmaz

Yavaş yavaş şunu da zihninizin bir köşesinde tutmaya başlarsanız iyi olur. Alacaklı kendisine borca uygun (usulüne uygun) şekilde sunulan ifayı haklı bir sebep olmaksızın reddederse, olması gereken şekilde yapılmış bir ifa teklifini haklı bir sebep olmaksızın reddederse alacaklı temerrüdüne düşüyor. Ama bu durum alacaklının ifaya katılması gereken hallerde söz konusu olur. Dolayısıyla ilerleyen derslerde de söyleyeceğiz, yapmama borçlarında alacaklı temerrüdünden bahsetmek mümkün olmayacak.

Bazı Yapma Borçlarında da Alacaklının İfaya Katılması Gerekmez

Biz borçları en başta sınıflandırdık. Verme borçları, yapma borçları, yapmama borçları şeklinde sınıflandırdık. Şimdi bu sınıflandırma üzerinden gidiyoruz

Yapma borçlarında da ne ile karşı karşıyayız? İki olasılıkla karşı karşıyayız aslında. Bazen alacaklının ifaya katılması gerekir bazen de alacaklının ifaya katılması gerekmez. Ben kendi arazimdeki bir binayı yıkmayı taahhüt ettiysem veya kendi arazimdeki bazı ağaçların dallarının kesilmesini yani onların budanmasını taahhüt ettiysem, arkadaki arazinin sahibine, onun manzarasını kapatmamak maksadıyla veya onun arazisindeki ağaçlara, bitkilere zarar vermemek maksadıyla böyle bir sözleşme yaptıysam, ben kendi arazimde o inşaatı kendi

kendime yıkarım. Ben kendi arazimde o ağaçların olması gereken şekilde budanmasını sağlarım.

Aynı şekilde ben kendi arazimde arka arazinin ana yola çıkması için bir yol yapma borcu altına girdiysem, yine alacaklının nesine ihtiyaç yoktur? Katılımına ihtiyaç yoktur. Ben kendi arazimde o inşaatı kendi başıma yaparım, alacaklının ifaya katılmasına gerek yoktur.

Bazı Yapma Borçlarında Alacaklının İfaya Katılması Şarttır

Ama öyle yapma borçlarıyla karşı karşıya kalınır ki bu yapma borçlarında alacaklının ifaya katılması gerekir. Alacaklının niye ifaya katılması gerekir? Yani evde bozulan bir buzdolabı vardır veya fabrikada bozulan bir makine vardır veya evde bozulan bir elektrik tesisatı veya su tesisatı vardır. O tamiratı yapmak için gelen şahsa bizim kapıyı açmamız gerekir, o tamiratı yapmak için fabrikaya gelen şahsa bizim kapıyı açmamız gerekir. Onu o tamiratı yapacak mahale almamız gerekir.

Aksi takdirde haklı bir sebep olmaksızın samimiyetle ifayı teklif eden bir şahsın ifasını reddetmiş oluruz. Dolayısıyla da alacaklı temerrüdüne düşeriz. Demek ki yapma borçlarının bir kısmında da alacaklının katılması önemli, alacaklının katılımı önem arz ediyor.

Verme Borçlarında Alacaklının İfaya Katılması Gerekir

Verme borçlarına geliyoruz. Verme borçlarında gerçekten de özellikle hukuki işlemin yapılması ihtiyacıyla da karşı karşıya kalabileceğimiz için alacaklının da ifaya katılması gerekiyor. Çok klasik örnek: taşınır mülkiyetini nakil borcu altındayım. Peki taşınır mülkiyetini nakil borcunu nasıl ifa edeceğim? Önce bir zilyetliğin nakli gerekecek. Bunun en klasik örneği teslim, değil mi? En tipik örneği teslim. Zilyetliğin nakli gerekecek. Peki zilyetliğin nakli esnasında taraflar acaba bir anlaşma yapacaklar mı? Bu zilyetliğin naklinin aynı zamanda mülkiyetin naklini de sağlayacağı hususunda. Yani bir aynî akit de yapılacak mı taraflar arasında?

- Örneğin satıcı ile alıcı arasında:

- *“Ben sana zilyetliği naklediyorum, mülkiyetini nakletmek maksadıyla.”*

- *“Evet ben de zilyetliği devralıyorum mülkiyetini devralmak maksadıyla.”*

şeklinde bir mutabakat olacak mı? Olacak. Bir aynî akit olacak, değil mi? Bir hukuki işlem olacak.

Hatta ve hatta borçlu borcunu ifa iradesiyle hareket ettikten başka alacaklı da söz konusu bu hukuki işlemi bu ifa hareketlerini ne olarak kabul edecek? Borcun ifası olarak kabul edecek. Dolayısıyla taraflar arasında bir hukuki işlemi gerektiren bir ifa süreci varsa o zaman (verme borçlarında) ne oluyor gerçekten de alacaklının ifaya katılması gerekiyor. Bu çerçevede alacaklının ifaya katılması kaçınılmaz oluyor.

Alacaklının Fiil Ehliyeti

Alacaklının ifaya katılması gerekmeyen hallerde alacaklının işlem ehliyeti bizi ilgilendirmiyor. Ama ifaya alacaklının katılımını gerektiren işlemlerde, ifalarda, hukuki işlemlerde örneğin verme borçlarında ne olacak gerçekten de? Alacaklının fiil ehliyetine sahip olması gerekecek. Eğer alacaklı ayırt etme gücünden yoksunsa, tam ehliyetsizse ifayı ona yapamayacağız. Eğer alacaklı sınırlı ehliyetsizse ayırt etme gücüne sahip ama küçükse ya da ayırt etme gücüne sahip ama kısıtlıysa biz yine onun yasal temsilcisinin izni ya da icazeti olmadan ne yapamayacağız? İfayı gerçekleştiremeyeceğiz. Dolayısıyla borcun ifasında alacaklının ifa sürecine katılımını gerektiren ihtimallerde gerçekten de alacaklının nesi gerekecek? Fiil ehliyetine sahip olması gerekecek.

Alacaklının Tasarruf Yetkisi

Hatta ve dahi şunun farkındasınız. Borcun ifası sonuç itibarıyla ne yapıyor? Borcu sona erdiriyor. Borcu sona erdiriyorsa o zaman alacaklının söz konusu alacak hakkı üzerinde nesi de gerekiyor? Tasarruf yetkisi de gerekiyor. Yani sadece ve sadece fiil ehliyetine ve tasarruf ehliyetine sahip olması yetmiyor. Ayrıca tasarruf yetkisine de sahip olması gerekiyor.

Bir kişi tam ehliyetli olabilir ama iflasa tabi bir şahıs olabilir. Örneğin tacir olabilir. Bu kişi iflas ettiyse iflas masasına giren mal varlığı değerleri üzerinde ne oluyor? Tasarruf yetkisi sınırlandırılıyor. O iflas masasına giren mal varlığı değerleri arasında ne var? Taşınır var, taşınmazlar var ve alacaklar var.

Yani siz iflas etmiş bir kişiye borcunuzu ödeyemezsiniz. Çünkü o alacak hakkı üzerinde tasarruf yetkisine sahip değildir. İflas alacaklılarına karşı iflas masasına giren mal varlığı değerleri üzerinde, taşınır var, taşınmazlar üzerinde, haklar ve alacaklar üzerinde kişinin tasarruf yetkisi sınırlandırılmıştır.

Peki buna dair bir hükmü de hatırlatalım mı? Geçen derslerimizde de söylemiştik. İcra ve İflas Kanununda açık bir hüküm var. İcra ve İflas Kanununun 192. maddesi. Geçen derste borçlunun tasarruf yetkisinden bahsetmiştim. Bu derste alacaklının tasarruf yetkisinden bahsediyorum. İcra ve İflas Kanunundayız. Kenar başlığı “Müflise ödeme” 192. maddede yazıyor:

“İflasın açılmasından sonra müflis hiçbir ödeme kabul edemez. Müflise ödemede bulunan kimse müflisin alacaklılarına karşı ancak masaya giren para veya kıymet nispetinde borcundan kurtulur. Bununla beraber iflasın ilanından evvel müflise ödemede bulunan borçlu iflastan haberi yoksa borcundan kurtulur.”

Devamında da birtakım düzenlemeler var ama orayı okumuyorum. Çünkü zaten İcra ve İflas Hukuku derslerinde hocalarınız size bu kavramı, bu hükümleri açıklayacaklar.

Alacaklıya İfa - Üçüncü Şahsa İfa

Borcun kime ifa edileceği konusundaki prensipleri ele almaya çalışalım. Borç kime ifa edilecek? Alacaklıya ifa edilecek.

Temsilciye İfa

Peki alacaklıya ifa edilecek ama alacaklının örneğin temsilcisine ifa edilemez mi? İsterseniz şöyle yapalım. Borçlu B olsun, alacaklı A olsun sayfanın yarısında. Diğer ihtimalde de borçlu B olsun, alacaklı A olsun, bir de burada kim olsun? Alacaklının temsilcisi T olsun.

B-----A

B-----A-----Temsilci (T)

(A=Temsil olunan)

Biz borcu kime ifade edeceğiz? Alacaklıya ifa edeceğiz. İfayla beraber borç sona erecek. Peki acaba alacaklı bir temsilci atanmış olabilir mi, ifayı kabul etmeye yetkili bir temsilci atanmış olabilir mi? Ve böyle bir atama çerçevesinde acaba borçlu ifayı üçüncü şahsa yani buradaki temsilciye gerçekleştirebilir mi? Elbette, değil mi?

Hatta ve dahi şunun da farkındasınız. Burada temsil olunan A'nın hâlâ ifayı kabul yetkisi devam ediyor mu? Burada temsil olunan alacaklı A'nın hâlâ ifayı kabul yetkisi devam ediyor. Dolayısıyla borçlu dilerse temsilciye ödeme yapabilir, dilerse Bay A'ya ödeme yapabilir, değil mi? Bu çerçevede temsilci atanmasına rağmen borcunu ifa etmiyorsa temsilciye de ifa etmiyorsa alacaklıya da ifa etmiyorsa elbette borcunu ifa etmemesinin sonuçlarına katlanır.

Havale ile Üçüncü Kişiye İfa

Şimdi, özel borç ilişkileri dersinde okuyacaksınız ama çok kısaca bilgi vermekte fayda var. Borçlar Kanunumuzda havale denilen bir müessese var. Bu kavrama da birkaç dakika ayırmamız gerekiyor. Örneğin, alacaklı A, borçlu B ve üçüncü şahıs Ü var.

A (Havale eden)

B-----Ü

Borçlu

Üçüncü kişi

(Aleyhine Havale Yapılan)

(Lehine Havale Yapılan)

(Muhalünaleyh)

(Muhalünleh)

Dikkat.

Temsil ilişkisinde: Buradaki üçüncü şahıs ifayı kimin ad ve hesabına kabul etti? Kimin adına kabul etti? Alacaklı adına kabul etti, temsil olunan ad ve hesabına kabul etti. Bir makbuz düzenlese nasıl bir makbuz düzenleyecek? *“Ben B'nin A'ya olan borcunun ifasını A'yı temsilen kabul ettim.”* diyecek.

Peki bu havale denilen hukuki kurum acaba nasıl bir kurum? Çifte yetki veren bir kurum. Yani borçlu B'ye, örneğin A'ya olan borcunu üçüncü şahsa Ü'ye ifa etme yetkisi veriyor. Peki alacaklının üçüncü şahsa verdiği yetki ne? İfayı A ad ve hesabına kabul etmek mi yoksa kendi ad ve hesabına kabul etmek mi? Kendi adına kabul etmek, kendi adına kabul etmek.

Temsilci ile buradaki havale alıcısı arasındaki fark bu noktada karşımıza çıkıyor. Havale ödeyicisi denir Bay B'ye. Bay Ü'ye havale alıcısı denir. Havale alacaklısı denir.

Çifte yetkilendirme vardır havale kurumunda. A, B'yi yetkilendirir. Der ki *"Bana olan borcunu Bay Ü'ye ifa konusunda yetkilisin."* Peki Bay Ü'ye hangi yetkiyi verir? Söz konusu ifayı kendi adını almak kabul etmek konusunda yetkilendirir. Dolayısıyla baktığımız zaman gerçekten de böyle bir çifte yetkilendirme ile karşı karşıyayızdır diyebiliriz. Burada da yine üçüncü şahsa ifayla karşı karşıyayız.

Dediğimiz gibi şuradaki B için diyoruz ki havale ödeyicisi. Buradaki üçüncü kişi Ü için diyoruz ki havale alıcısı. Bir diğer söyleyişle B için aleyhine havale yapılan kişi diyoruz. Yine üçüncü kişi Ü için de lehine havale yapılan kişi diyoruz.

Peki. Demek ki burada Ü bir makbuz verecek olsa nasıl bir makbuz verecek? *"B bana böyle bir ödeme yaptı."* şeklinde bir makbuz verecek. B'nin kendisine bu yönde bir ifade bulunduğu şekilde bir makbuz verecek değil mi? Yani temsildeki gibi bir makbuz vermeyecek değil mi? Temsilci *"B'nin A'ya olan borcunun ifasını A ad ve hesabına kabul ettim."* derken, Ü *"B'nin ifasını kendi adıma kabul ettim."* diyecek. Dolayısıyla gerçekten de baktığımız zaman burada ne yapar B? A hesabına bir ödeme yapar Ü'ye.

Çekte Bankanın Üçüncü Kişiyeye (Çek Lehtarına) Yaptığı Ödeme İşlemi

Şimdi yine 3. sınıftaki derslerde okuyacaksınız. 3 sınıftaki derslerinizde hocalarınız size Ticaret Hukuku derslerinde kambiyo senetlerinden bahsedecekler. Çekten, bonodan, poliçeden bahsedecekler. Poliçenin uygulaması çok nadir, kırk yılda bir karşılaşırsınız veya karşılaşmazsınız ama çek uygulaması elbette var. Bono uygulaması elbette var.

Bono uygulamada zaten sıradan vatandaşın senet dediği kavram, değil mi? Sıradan vatandaşın senet dediği şey = bono.

Biz ne yapıyoruz senetleri kıymetli evrak niteliğindeki senetler (kambiyo senetleri) ve adi senetler olarak ikiye ayırıyoruz. Tabii başka ayrımlarımız da var adi senetler ve resmî senetler ama o önemli değil.

Bir kişinin bir bankada hesabı var diyelim.

A (mevduat sahibi = mevduat alacaklısı) -----B (mevduat borçlusunu banka)

Kişinin banka hesabındaki para üzerinde nesi vardır? Mülkiyet hakkı mı vardır, aynı hakkı mı vardır, herkese karşı ileri sürebilir bir hakkı mı vardır? Aynı hakkın konusunun ne olması lazım? Belirli olması gerekir, değil mi, belirli olması gerekir. E hocam bizim paramızın da miktarı belli. Miktarının belli olmasından söz etmiyorum, nesne olarak belirlenebilmesinden söz ediyorum. Sizin paranız bankadaki o bir yığın paranın içerisine çoktan karışmış olabilir mi? Evet çoktan karışmıştır. Dolayısıyla sizin bankadan neyiniz vardır? Alacağınız vardır. Bir mevduatsa bu, bu mevduat alacağıdır. Banka bu borcu kime ödeyecektir borcundan kurtulmak için? Hesap sahibi olan, mevduat sahibi olan alacaklıya ödeyecektir, mevduat sahibine ödeyecektir.

Bu hesap çekle işleyen bir hesapsa o zaman banka ile bu hesabın mevduat sahibi arasında bir çek sözleşmesi yapılır, bir çek sözleşmesi yapılır ve banka şunu taahhüt eder. *“Ben sana birtakım çek yaprakları vereceğim. Sen bu çek yaprakları çerçevesinde bu mevduatın üçüncü kişilere ödenmesi hususunda bana bir talimat, bana bir emir verebileceksin.”* der. Alacaklı da kendisine verilen bu çek yaprakları sayesinde bir çek keşide eder. Çek keşide etmek, çek çekmek tabirimiz var ama daha çok yerleşmiş tabiri çek keşide etmek tabiridir. Bir çek keşide eder ve örneğin üçüncü şahsa verir. Üçüncü şahıs gider bankaya söz konusu çeki tahsil eder.

Peki borç kime ödendi? Alacaklıya mı ödendi yoksa alacaklının emir ve talimatı çerçevesinde üçüncü şahsa mı ödendi? Üçüncü şahsa ödendi. Burada A'nın 1.000 liralık bir mevduatı vardı. O 1.000 liralık mevduat borcunu banka, alacaklıya ödeme yükümlülüğü altına girmişti; bir çek sözleşmesi çerçevesinde keşide edilen bir çek sayesinde o çekin Ü'ye verilmesi ve o kambiyo senedinin bankaya ibraz edilmesi, arkasından da bankanın o çeki getiren şahsa ödemesi çerçevesinde banka 1.000 liralık borcunu üçüncü şahsa ödedi ve 1.000 liralık mevduat borcu sona erdi. 1.000 liralık mevduat ödeme borcu sona erdi değil mi? Borç kime ödendi? Üçüncü şahsa ödendi.

Temsilde borç kime ödendi? Temsilciye ödendi.

Havalede borç kime ödendi? Havale alıcısına ödendi.

Çekte borç kime ödendi? Çeki getiren şahsa (meşru hamile) ödendi.

Gördüğünüz gibi bütün bunların hepsinde alacaklı ne yaptı? Üçüncü şahsa ifayı düzenledi. Üçüncü şahsa ifayı bizzat istedi. Dedi ki ben şu şahsa ifa istiyorum dedi. Dolayısıyla gördüğünüz gibi üçüncü şahsa ifa böyle hep alacaklının nesiyle gerçekleşti? İsteğiyle, arzusuyla, rızasıyla gerçekleşti.

Alacaklının Rızası Olmamasına Rağmen Üçüncü Şahsa İfa

Fakat bazen de alacaklının rızası olmasa dahi üçüncü şahsa ifa söz konusu olabilir. Hocam nasıl olacak? Alacaklı, (alıcı) burada bir mal satın alır. 200 liraya satın alır. Sonra bakar ki mal başka bir yerde 100 lira. Kendince bu sözleşmeden bir kurtulsa aslında kendisi için çok yararlı bir şey yapacak. 200 liraya almak yerine 100 liraya alacak. Ama sözleşme bir hukuki zincir. Siz o hukuki zinciri öyle serbestçe ne yapamıyorsunuz, kıramıyorsunuz, değil mi, ortadan kaldıramıyorsunuz. Borçlu da söz konusu zincirle bağlı, alacaklı da söz konusu zincirle bağlı.

Peki satıcı ile alıcı arasında şöyle bir sözleşme yapılmış. Önce söz konusu nesne teslim edilecek. Ondan sonra alıcı satış bedelini ödeyecek. Ama bir türlü alıcı malı teslim almaya yanaşmıyor. Haklı bir sebebi de yok. Efendim pahalıymış. Onu daha önce araştıracaktın. Onu daha önce düşünecektin. Eğer böyle bir hile aldatma yoksa, bir irade sakatlığı söz konusu değilse o zaman sen bu sözleşmeye bağlısın. Bunu iptal edemezsin.

Şimdi alıcı bir türlü malı teslim almaya yanaşmıyor. Dolayısıyla da satış bedelini ödemesi de söz konusu olamıyor. Bir türlü şart gerçekleşmeyince - alıcı satım konusu mal

teslim edilince satışı bedelini ödeme borcu altına girdi dedim ya - bir türlü satıcı da alacağına kavuşamıyor.

Ne öneriyorsunuz satıcıya? Mahkemeye müracaat edebiliyor. Alacaklının haklı bir sebep olmaksızın kendisine usulüne uygun şekilde yapılan ifayı kabul etmediğini iddia edebiliyor ve mahkemeden şu talepte bulunuyor. *“Ey mahkeme bir tevdi mahalli, bir emanet mahalli bana göster. Ben borcumu oraya emanet edeyim, oraya tevdi edeyim. Dolayısıyla ben borcundan bir kurtulayım. Yani benim borcumun ifasına dair şart bir defa gerçekleşmiş olsun. Ondan sonra ben de alacağımı talep edebilir hale gelebileyim.”*

Gördüğünüz gibi ne oldu gerçekten de? Gerçekten de borç kime ifa edilecekti? Borç alıcıya ifa edilecekti ama o bir türlü ifayı kabul etmedi. O zaman alacaklının rızası olmasa dahi alıcının rızası olmasa dahi mal nereye tevdi edildi? Tevdi mahalline tevdi edildi. Borç nereye ifa edildi? Tevdi mahalline, değil mi? Dolayısıyla baktığımız zaman alacaklının rızası olmasa dahi borçlu ne yapabildi? Borcu başka bir yere ifa edebildi, alacaklıdan başka bir kişiye ifa edebildi, mahkeme kararıyla bunu yapabildi.

Biz bunu size ilerleyen derslerde anlatacağız. TBK 107. maddeye kısaca değinmekte fayda var.

“Alacaklının temerrüde düşmesi durumunda borçlu, hasar ve giderleri alacaklıya ait olmak üzere, teslim edeceği şeyi tevdi ederek borcundan kurtulabilir.

Tevdi yerini, ifa yerindeki hâkim belirler. Bununla birlikte ticari mallar, hâkim kararı olmadan da bir ardiyeye tevdi edilebilir.”

Peki demek ki alacaklı istemese dahi üçüncü bir şahsa ifanın mümkün olduğu halleri konuştuk.

Üçüncü Şahsa İfanın Zorunlu Olması

Şimdi üçüncü kişiye ifa zorunluluğuna değinmemiz gerekiyor. Üçüncü kişiye ifa zorunluluğuna. Şimdi önceki örneklerde borçlu B alacaklı A'ya da ifa edebiliyordu veya üçüncü kişiye örneğin temsilciye de ifa edebiliyordu.

Şimdi borçlunun kime ifa etmesi söz konusu olmayacak? Borçlunun borcunu alacaklı A'ya ifa etmesi söz konusu olamayacak, ona ifa edemeyecek. Ona ifa ederse borcundan kurtulamayacak. Mutlaka ve mutlaka borcu kime ifa etmesi gerekecek? Üçüncü şahsa ifa etmesi gerekecek.

Bu hallere bakalım.

TMK m. 198

Biz sizinle geçen sene aile hukuku derslerinde beraberce bazı meseleleri ele aldık, değil mi? Eşlerin aile hukukundan doğan ödevlerini ifa yükümlülüğü vardı. Bu aile hukukundan doğan ödevlerini yerine getirmediklerinde eşlerden diğeri ne yapabiliyordu? Mahkemeye

müracaat edebiliyordu. Özellikle evlilik giderlerine katılmasına dair borcunu yerine getirmediğinde mahkemeye müracaat edebiliyordu.

Baktığınız zaman şunu söylüyor bizim Medeni Kanunumuzun 198. maddesi. Kenar başlık *“IV. Borçlara ait önlemler.”*

“Eşlerden biri, birliğin giderlerine katılma yükümlülüğünü yerine getirmezse, hâkim onun borçlularına, ödemeyi tamamen veya kısmen diğer eşe yapmalarını emredebilir.”

Gördüğünüz gibi buradaki kahramanımız kim? Diyelim ki koca, alacaklı o. Burada da borçlu var. Bir de alacaklı kocanın, eşi var.

B-----A (Koca) -----Kadın

Eşlerden biri birliğin giderlerine katılma yükümlülüğünü yerine getirmezse yani koca bu yükümlülüğünü yerine getirmezse hâkim onun borçlularına ödemeyi tamamen veya kısmen diğer eşe yani burada kadına yapmalarını emredebilir.

Demek ki hâkimin böyle bir talimatı, böyle bir emri varsa borçlu borcundan nasıl kurtulabilir ancak ve ancak? Üçüncü şahsa ifa yaparak diğer eşe ifada bulunarak borcundan kurtulabilir. Birinci zorunluluğumuz budur diyebiliriz.

İİK m. 192

Hatırlayın lütfen biraz önce İcra ve İflas Kanunu'nun 192. maddesinin 1 cümlesini okumuştum. İflasın açılmasından sonra müflis ödeme kabul edemez. İcra ve İflas Kanunu 192. maddesi çerçevesinde şuradaki alacaklımızı müflis olarak kabul edelim birkaç saniyeliğine.

B-----A----- (Ü) İflas idaresi

Şimdi acaba borçlu borcundan kurtulmak istiyorsa borcunu alacaklı müflise ifa edebilir mi? Hayır. İfa ederse borcundan kurtulur mu? Hayır. Borcunu kime ifa edecek? İcra ve İflas Kanunu'nun öngördüğü prosedür çerçevesinde örneğin iflas idaresine ifa edecek değil mi? Dolayısıyla İcra ve İflas Kanunu bu borcun nasıl ifa edilmesi gerektiğini emrediyorsa oradaki sürece uygun davranacak ama yapamayacağı şey nedir? Gerçekten de burada müflise ödeme yapmaktır diyebiliriz.

İİK m. 89

Şimdi borçlu borcunu ifa etmediğinde, örneğin bir miktar para borcunu ifa etmediğinde onun haczi mümkün (örneğin taşınır) mal varlığı değerlerini haczettirebiliyorsunuz, cebri icra yoluyla açık arttırma suretiyle sattırabiliyorsunuz ve alacağınıza kavuşabiliyorsunuz. Haczi mümkün taşınmaz mal varlığı değerlerini de haczettirebilir misiniz? Cebri icra yoluyla açık arttırma suretiyle sattırabilir misiniz? Paraya çevirebilir misiniz? Evet, değil mi? Bu kadar basit.

Dolayısıyla taşınır mal varlığı değerleri, taşınmaz mal varlığı değerleri haczi mümkün iseler bunlar haczedilebiliyorlar. Kişinin taşınır mal varlığı değeri yok. Taşınmaz mal varlığı değeri de yok. Üstüne mal almıyor. Yarın öbür gün haczederler diye!

Ama bankada bol miktarda parası varmış meğer. Alacaklarını haczettirebilir misiniz?

Benim bir bankada mevduatım varsa o bankadan neyim vardı benim? Alacağım vardı, değil mi? Acaba alacağımı haczettirebilir misiniz? Elbette. Bankada 100.000 lira mevduat alacağım var. Size örneğin 20.000 lira borcum var. Bir türlü ödemiyorum.

Diyorsunuz ki -

- “Hoca öde.”

- “Ödemiyorum kardeşim. Canımı mı alacaksınız?” diyorum. -“Taşınırım yok, taşınmazım yok, hiçbir şeyim yok.” diyorum.

Bankada mevduatım varsa bankadaki mevduatımı gerçekten de ne yapabileceksiniz veya başka kişilerden alacaklarım varsa örneğin illa banka olması da şart değil üçüncü şahıslardaki alacaklarımı ne yapabilirsiniz? Haczettirebilirsiniz. İcra ve İflas Hukuku derslerinde okuyacaksınız. Meslek hayatınızda çok işinize yarayacak. İcra ve İflas Kanunu madde 89’da düzenlenmiştir. İcra ve İflas Kanunu m. 89 çerçevesinde işçinin ücret alacağı da haczedilebilir. Kişinin bir başka sözleşmeden örneğin eser sözleşmesinden doğan alacağı da ne yapılabilir? Haczedilebilir. İşçinin ücret alacaklarının kural olarak 1/4’ünden fazlası haczedilemez. İş Kanunu’nda açık hüküm vardır. Ama diğer alacakları da haczedilebilir.

Şimdi icra dairesinden bankaya bir ihbarname gidiyor, haciz ihbarnamesi gidiyor, haciz ihbarnamesi deniyor buna. İİK m. 89/ f. 1, f. 2 ve f. 3 çerçevesinde. Üç tane haciz ihbarnamesi gitme ihtimali var ama biz o kadarını anlatmayalım.

Şu anda biz sadece şunu söylüyoruz. Benim mevduat alacağım haczedildi. Banka söz konusu borcunu bana ifa edebilir mi artık? Söz konusu mevduat borcunu bana ifa edemez. Gerçekten de şuradaki mevduatın 20.000 lirası haczedildi ise icra ve iflas hukukunun kuralları ne diyorsa ona riayet edecek. Yani örneğin icra dairesinin banka hesabına yatırmasını emrediyorsa oraya yatırmak zorunda kalacak. Buradaki 20.000 lirayı yani 100.000 liranın 20.000 liralık kısmını haczettiyseniz o 20.000 lirayı bana ödeyemez. İcra ve İflas Kanunu’nun 89. maddesinin emrettiği şekilde hareket etmek zorundadır. Dolayısıyla gördüğümüz gibi söz konusu alacak hakkının haczi ile beraber söz konusu alacak üzerinde 20.000 liralık alacak üzerinde neyim sınırlandırılıyor? Tasarruf yetkim sınırlandırılıyor. O 20.000 liranın artık bana ödenmesi mümkün değildir.

Gördüğümüz gibi bütün bu örneklerde alacaklının rızası hilafına, o istemese dahi hâkim emrettiği için borcu üçüncü şahsa diğer eşe ödedik. Örneğin iflas ettiği için alacaklı müflise ödeyemedik, İcra ve İflas Kanunu’nun kuralları çerçevesinde ne yapılması gerekiyorsa o kurallara riayet ettik. Yani alacaklı istemese dahi üçüncü şahsa ifa söz konusu oldu. Burada İİK m. 89 örneğinde ben ne kadar avazım çıktığı kadar bağırsam bağırayım, “Ey banka söz konusu parayı bana ödeyeceksin!” desem de banka bunu dinleyemeyecek. Buna hürmet

edemeyecek. Tam tersine haciz ihbarnamelerine hürmet etmek zorunda kalacak. Alacaklının aksi yöndeki arzusuna rağmen borç üçüncü şahsa ödenecek.

Alacaklının Arzusu ile Borcun Üçüncü Kişiye İfasının Zorunlu Olması - Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme

Peki bazen de alacaklı acaba borcun üçüncü şahsa ödenmesi gerektiğini ta en başından itibaren saptamış olabilir mi? Biz sizleri üçüncü şahıs yararına sözleşme kavramı ile tanıştırdık mı? Üçüncü şahıs yararına sözleşme kavramıyla tanıştırdık, değil mi? O zaman ne oluyordu? Borç vaat ettirene ödenmiyordu? Borç kime ödeniyordu? Üçüncü şahsa yani lehtara ödeniyordu.

B-----A-----L		
Borçlu	Alacaklı	
Vaat eden	Vaat ettiren	Lehtar (=Üçüncü Kişi)
(Malik)	(Baba)	(Kız evladı)

Bir tarafta vaat eden var, bir tarafta vaat ettiren var, bir tarafta da lehtar var, değil mi? Üçüncü şahıs yararına bir sözleşme örneğini beraberce çözmüştük. Yine öyle bir örnekte kalalım. Örneğin üçüncü şahıs yararına bir sözleşme yapılmış. İşte burada baba, kızı için ne yapmış? Bir kira sözleşmesi yapmış. Malikle bir kira sözleşmesi yapmış ama malike ne denmiş? Sen bu kira sözleşmesi çerçevesindeki borcunu kime ifa edeceksin? Babaya mı, yani vaat ettirene mi? Hayır. Sevgili kızına ifa edeceksin. Bu evde üniversite hayatı boyunca örneğin o ikamet edecek, o oturacak, o yaşayacak, o kullanacak. Dolayısıyla sen kiralanan taşınmazı kullanılmaya elverişli şekilde kime teslim edeceksin? Üçüncü şahsa (lehtara-kız evlada) teslim edeceksin ve kullanılmaya elverişli şekilde bütün kira süresi boyunca bu şekilde onun yani kız evladın emrine amade halde bulunduracaksın. Bu borcunu kime ifa edeceksin? Üçüncü şahsa ifa edeceksin. Tamam.

Demek ki bazen de alacaklının arzusuyla da ne olabilir? Söz konusu borç üçüncü şahsa ifa edilebilir.

Eşya hukukunda da bazı meseleler var (TMK m. 805) ama girmeyeceğim daha fazla sizi yormak istemiyorum ama en azından borçlar hukuku alanında söylenmesi gerekenlerin hemen hepsini söyledim.

Birazcık icra ve iflas hukuku alanına da girdim. Kaldığımız yerden devam edeceğiz. Kaldığımız yer, borç nasıl ifa edilecek? Acaba parça borcu ne, çeşit borcu ne? İfa yerine eda anlaşması ne demek? İfa uğruna eda anlaşması ne demek? Seçimlik borç ne demek, seçimlik yetki ne demek? Bütün bunlara dair açıklamalarda bulunacağız. Sabrınız için teşekkür ederiz.

www.ilhanhelvacidersleri.com
